

Елеонора Угрин,
здобувач другого (освітньо-професійного) рівня вищої освіти
кафедри психології та соціальної роботи,
Західноукраїнський національний університет

НЕВЕРБАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ- ПСИХОЛОГІВ

Спілкування студентів-психологів у мережі Інтернет, позбавлене однієї зі значних складових міжособистісного спілкування – безпосереднього експресивного невербального спілкування. Студенти-психологи з Інтернет-залежною поведінкою, надміру захоплені ресурсами мережі Інтернет, виявляють нестачу практики безпосереднього міжособистісного спілкування. Це може впливати на якісні характеристики спілкування, в першу чергу знижувати комунікативний потенціал невербальної експресивної поведінки, перцептивну опору на нього, а також використання невербальних експресивних засобів комунікації, широко представлених у реальному міжособистісному спілкуванні; обумовлювати дефіцит розвитку соціальних здібностей, майбутніх компетентностей у цієї категорії молодих людей.

Нині сфера невербальної комунікації не визначена єдиною теоретичною парадигмою: існує безліч точок зору і підходів до дослідження щодо її інтерпретації в залежності від поставленої мети і об'єктно-предметної галузі [3, с. 207]. Феномен «невербального спілкування» є актуальним напрямком досліджень у психології, лінгвістиці, медицині, педагогіці, комп'ютерній інженерії та ін. Перші дослідження невербальної поведінки відносяться до періоду античності, вони були виключно практико-орієнтовані і представляли собою сукупність директивних установок в термінах риторики і ораторського мистецтва [2]. Велика увага була приділена просодії, правильній артикуляції та правильному використанню жестів при роботі з аудиторією. Надалі саме практичний досвід древніх ораторів покладений в основу низки фундаментальних досліджень вчених XX і XXI ст. [1, с. 11–13].

Як самостійний науковий напрямок поняття «невербальна комунікація» (nonverbal communication) сформувалося порівняно недавно, у 1950-х р. XX ст. [4; 5], проте основи цього наукового напрямку можна віднайти у ранніх роботах. Поняття невербальної комунікації лежить ближче до семіотики (семіотики слугує теорією знаків та знакових систем), а в лінгвістичному аспекті позначається як паралінгвістична (грец. *παρά* – «біля», як сукупність невербальних засобів реалізації текстової комунікації, а саме графічні, звукові та кінетичні засоби комунікації), або екстралінгвістична (це паузи, покашлювання, сміх, позіхання, плач) комунікація. Відповідно наука паралінгвістика досліджує гучність голосу людини під час розмови, тон її голосу, темп та тембр промови, паузи та ін. Тоді як мову тіла, тобто ходу і положення тіла у процесі ходьби, дистанцію між співрозмовниками, візуальний контакт вивчає проксеміка.

Щодо до понять «невербальна» і «екстралінгвістична» комунікація, то друге поняття, означаючи майже те саме, як і перше, оскільки характеризує всі форми невербальної поведінки особи у процесі мовного спілкування. Відповідно багато робіт з невербальної комунікації присвячені інформаційно-комунікаційним властивостям кінесики (від грец. κίνησις – рух), тобто описанню виразних рухів індивіда, а саме міміки, жестів, пантоміміки та ін. Отож, невербальну комунікацію можна визначити як систему немовних (не словесних) форм і засобів передачі інформації. Невербальна комунікація передбачає міміку і жестикуляцію, тон, висоту і тембр голосу, інтонацію, ходу людини, пози, що приймаються, майже непомітні рухи і в цілому його поведінку під час спілкування. Всі ці компоненти називають засобами невербальної комунікації, або мовою тіла, за допомогою яких ми несвідомо передаємо свої справжні почуття та емоції. Також засоби невербальної комунікації доповнюють усне мовлення та дозволяють краще зрозуміти співрозмовника, визначити рівень його довіри та ставлення до предмета розмови. Мова тіла співрозмовника не тільки дає підказки, як краще взаємодіяти з людиною, а й дозволяє давати і приймати зворотний зв'язок та додає словам додатковий надсловесний зміст.

Таким чином, у нашому розумінні невербальна комунікація – це спілкування людей без використання слів, письмової та усної мови. Складові невербальної комунікації також містять певні повідомлення, передані співрозмовнику. Однак, на відміну від вербальної комунікації, тобто процесу словесної взаємодії, їх треба вміти розпізнати та правильно зрозуміти.

Список використаних джерел

1. Барна Н. В. Антропологічний поворот як феномен рефлексії у моді ХХ-ХХІ століття. *Теорія та історія культури. Питання культурології*. 2019. Вип. 35. С. 11–20.
2. Гандзюк О. Візуальний контакт як невербальний засіб спілкування. 2015. URL: https://typolohia.at.ua/-index/vizualnij_kontakt_jak_neverbalnij_zasib_spilkuvannja/0-101
3. Ребуха Л. З., Рудакевич О. М. Особливості міжкультурної комунікації у практиці соціальної роботи в умовах поліетнічного регіону. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»* : зб. наук. пр. 2020. Вип. 1 (11). С. 207–210.
4. Солощук Л. В. Особливості функціонування невербальних компонентів комунікації. *Вісник ХНУ*. 2013. № 1051. С. 77–82.
5. Шеленкова Н., Присяжнюк Д. Значення невербальної комунікації. *Сучасні тренінгові технології для розвитку особистості: екотренінг* : матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (М. Умань, 23–24 квіт. 2024 р.). Умань-Київ: Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини; Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2024. С. 212–214.